

KISKÖVET.

Á T A L Á N O S I S M E R T E T Ő.

21 szám. 1846. Majus 22.

* * A BUJDOSÓ LENGYEL.

Valón épült eredeti beszélyke.

184* júliusnak egy kellemes reggelén honunk egyik legregényesb tája felé vevém több napokig tartó utamat, falusi pór vala a szomszéd városkáig fogadott kocsisom, kinek néhány előítéletekkel szőtt beszéde, a sarlók és kaszák pengése, az aratók és kévekövők népdalai, és a természet magasztos változásainak szemlélése közt elértünk a dús kalászokkal kinálkozó határról egy bájos metszetű völgybe, mellynek kecske rágta kopasz csalitjai mellett nyult el egy kémény nélkül füstölgő pásztor lak, éppen azon rengeteg erdő aljában, mellynek szélén utunkat valánk folytatandók; — e pásztor lak sővénye mellől, egy szikár, deli termetű, mintegy harmincz évet számító vándor lépe előnkbe, kinek egész külseje, s rosszul ejtett magyar szavai egy honunkban utazó külföldre mutattak. — Kocsinkhoz közelítve, nyájasan köszöntő szavait hozzám intézé azon kéressel: lennének őt szivesek felvenni legalább a szomszéd faluig, hogy a hosszú út fárasztotta tagjait egy kevéssé megpihentesse. — Kocsisomnak — a tőlem adott kedvező válaszra — rám meredt haragos szemeiből olvashatám, az illy vándorok iránti csupán előítéletből eredő szivtelenségét, — mit később kettőnkre maradván vele keresztényileg megbánattam.

Utasunkat, — kinek ajánló külseje, és szelid maga tartása, egy sokkal boldogabb sorsra méltó, de a baleset csapásaitól mindenétől megfosztott egyénre ismertettek, ki egyedül azzal birhatott még, mit az embernek csak a jó nevelés, és tudomány nyujthat, — mellém ültetve, babonás kocsisommal való félbenszakadt beszédünket, hozzá intézett kérdésem után, ő kezdé meg többféle viszontagságainak, — utazásainak, — s életrajzainak elbeszélésével, mellyekkel nem szándékozom a kedves olvasó türelmét kísértetni, csak egy történetkét fogok e lapok köréhez képest a legrövidebben előadni, azt, melly

vándorunk személyét legközelebről érdekli, hogy ezáltal is erősödjék azon állítás: mennyire boszulja meg magát a bűn elkövetőjén.

„Hazám,— így szóla — mellyben egykor csekély személyem szép jövőnek nézett elébe, nincs többé. A nemzet, mellynek jelleme századok évsorán olly bajnokilag hős vala, eltemetve, ennek gyászos sirja fölött a vész-madár vijjogja el most bus dalát, hol az erősök kinszomja a vesztett hon drága kincsein osztozik. — Bújdosok most ez egykor ~~olgy~~ dicső, olly virágzó hazából, és ott keresem árva fejem nyughelyét, hol nemzetem iránt az ős idők lefolytán atyafiság, a jelenben pedig nem kisebb rokonszenv fejtette ki magát.“ — Ezen szavaiból, mellyeket olly hatályos, és lelketrázó hangon monda, reá ismerhettem egy hona vesztett bújdosó lengyelre.

Kérésemre elbeszélé nemzete utolsó szerencsétlen esetét, el ennek indokait, — mellyeket jelenleg elősorolni nem tartottam czélirányosnak, — továbbá kesergő szavakkal mondá: hogy a végcsata után hazája további virágzó fennállhatása reményétől megfosztva, egyedül csak a szülői, és testvéri szeretet maradt még fen, azon szent ereklye, melly a vérző kebel kinainak enyhítésére, s gyászos élte további fenntartására még némi érdekléssel kötelezé; de midőn ettől is borzasztólag megfosztva egyedül szemlélttem magamat éltem zordon sivatagán, ekkor ragadtam vándorbotomat, s futottam a feldult drága honból, hol a szülék is — a pénzdüh szörnyeteg csábjainak tömjénezve — önnön gyermekük meggyilkolásával gyászos sirtkertté alakíták a kedves apai házat.

Minekelőtte a szerencsétlen zendülés kimenetelét érinteném, szükséges önt egy körülményről értesitenem.

Krakotól mintegy négy órai távolnyira fekszik egy kies kertekkel, és kalász-dús szántóföldekkel körülvett városka a Sola folyó partján. A város szélén jelenleg is létezik egy tágos vendéglő az ország-ut és folyó között. — Ez előtt mint egy tizenkét évvel csinos öltözetű két fiu gyermek mintegy nyolcz, és kilencz évesek, a fogadós egyetlen reményei veszték el az országut mellett szabálytalan medrekben hömpölygő folyó partja mellől. — Sikertelen vala minden keresés, minden kutatás a gyermekek után, s évek multával a gyászoló szülők az egész vidéken elterjedt közvéleményben állapotának meg: hogy gyermekeik a fürdés alkalmával a folyó rendetlen medrében találák halálos ágyukat.

Ámde mennyire változó az ég alatt minden, a nagy ter-

mészetben úgy, mint az emberi kebelben sarjadzó legvalóságosabbnak hitt vélemények. Egyik a másikat váltja fel, s így gondolja minden rendeltetését béfejezettnek; az örömet iker testvére a fájdalom váltja fel, s ha egyik megszűnt élni, igyekszik halálát pótolni hűn kereső testvére. — Elhagyók egy rövid percze családi körünket, melyet az elvesztett kedves remények helyett, nyolcz hosszú bánatos év multával megörvendeztete a vigasztaló gondviselés egy kelleműs leánykával, kiből ezután örömeiket és reményüket helyhezék a sokáig keserű szülők, s nem is csalatkoznak; mert az erényes, és egy jó család anyának, takarékos nőnek czélirányosan kiképezett hajadon szép reményekkel kecsegtető kiházásítását a város jeles jegyzőjével csak a nem rég keletkezett összeesküvés, az ország csendét felháborító nemzeti felkelés akadályoztatá meg. — Mennyi boldogságnak megdöntője, mennyi veszedelmeknek ragályos eszközlője volt a viszkéteg elmék korlátlan kicsapongása, csak a pártviszályok fürgetegében megedzett tántoríthatlan igaz lélek közelítheti meg.

Ezek elmondása után, kiértünk a rengeteg erdő árnyos lombjai alól a legszebb tájt előnkbe varázsló moh lepte emeletesb térre, honnan az alattunk elnyuló falu német ajku lakosainak fáradhatlan szorgalom szülte kies kertei, gazdag gyümölcsösei, izletesen rendezett tiszta házai, s a falu keleti részén messze elnyuló legjobb legelő tűnt szemünk eleibe. — Vándorom egy rövid perczig elmerülve, szemlélé a bájoló természetet. — Rövid szünet után előmbe rajzolá, mennyire hasonlít e falu fekvése Grochov fekvéséhez, hol a felkelt lengyel ifjuság roppant száma hörgt fel utolsó lehelletét a csillagokra, a függetlenség zászlója alatt. Kik az elhatározó végső csata után a vérmezejéről sebekkel terhelve engedék oda magukat a sors dühös önkényének, s mint a körülmények engedék, iparkodott mindenki, a megmenekültek kevés számával szabadítani száz halálnál gyászosb életét. — Így történt, hogy egy a táborozások ideje alatt a nemzetiség igaz ügye mellett magát vitézileg kitüntető lengyel fiu, ki Oroszhon fővárosának katonanevelő intézetében nyéré velem együtt a hadi pályán megközelíthetlen ügyességét, egy első rangu orosz hölgy pártfogása; — s gondviselése alatt, — honnét a megkívántató kor elkövetkeztével mint ketten orosz katonai polgárrá léptünk, néki, kitűnő vitézsegei miatt hovahamarább a legfényesb előléptetések kedveztek. Ámde mind hasztalan, a fényes kitüntetések között sem hamvadhatott el a haza szeretetének égető

szikrája a tüzes vérü lengyel keblekben, — mert midőn 1830. év nov. 29-én Varsóban kiütne a zendülés, mindjárt a véres éjre következett reggelen elhagyók a lengyel széleken állomásozó ezredünket, s Varsóba Chlopickihez sietünk, ki a nemzeti örsereg főtábornokához Radzivilhez utasita, hol a haza védelméért egy napon tevők le hitünket a nemzeti ezred lobogója alatt. — A hol csak lehetett egyért, s egymásért harczolánk; de midőn a szerencsétlen grochovi ütközet után nemzetem utolsó reménycsillagát letűnni szemléltem, sebekkel terhelve iparkodánk magunkat megszabadítani a siberiai medvék és farkasak dermesztő társaságától, — futással iparkodánk ekkor a világon egyetlen legdrágább kincseinket, tizenhét hosszú évtől nem látott gyászoló szüleinket felkeresni, kiktől a leggaládabb ármánnyal orozott el bennünket a lengyel vért ritkítani ohajtó orosz irigység.

Száguldánk tehát fáradt paripáinkon, s egyenesen a kedves szülői táj felé irányozók utunkat. De oh fájdalom! hű lovam alólam kidült, s én a szomszéd falu egyik csendes hajlékában keresék fáradt sebes testemnek néhány órai nyugalmat, hol kipihenésem alatt egy jó vérü paripát szerzek drága kövü óram s fennmaradt aranyaimon, míg az alatt bajnok társom a négy óra távolnyira fekvő szülői lak felé iparkodék, — kövessük őt utjában, mert könnyebben esik a léleknek a remény boldogító érzetével társalogni, mint a veszteglés sorvasztó egyszerűségein merengeni. — Már közel vala a szülői érzetdús szivek ömledezéseinek elvezéseihöz, midőn a véletlen eddig soha nem látott nővérét vezeté eleibe, a szomszéd Farnovicba vásárra menendőt, kitől midőn bizonyos vendégfogadás nevérol, mint szüleieről kérdést tenne, örömmel hallá, hogy ő is ugyanazon szülők leánya. Ekkor röviden előadá vitézünk ellopátását testvérével együtt a folyó partról, — mellynek elbeszélése elegendő győző ok vala megbizonyítására annak, hogy ő a fogadás vizbe fullnak vélt szerencsétlen gyermeke, bizonyító jelenségül még karjába pöttögetett vérvagyított nevét is megmutatta.

Rövid, de forró ölelés után elvált a két testvér azon leirhatlan örömmézzettel, hogy más nap a szülői háznál találkozáva, a testvéri ártatlan szeretet örömeit élvezendik.

Az életben ezerszer, és ezerszer történik, hogy az örökök helyet, a fájdalom keserü kortyait kell kiüríteni. — Siet a szeretett szülők öleléséért olly sokáig epedő jeles fiu, s elér az atyai házhoz, hol nőtestvére jövendőlése szerint meg nem

ismerteték, egy éji szállást kér, s ez adatik, mint utasnak. — Az est-ebéd után elővesz a magát még megismertetni nem akaró vitéz egy aranynyal telt erszényt reggelig a fogadásnak gondviselésére bizandó, mellynek átadása után az utnak fáradoalmaitól elgyengülve édes álomnak adja magát a kedves atyai házban. — És ime mig ugyanazon épület egyik részében a nyugalom imádott perczeit élvező fölött a boldogság angyala szivárvány színben ragyogtatja a jövő reménydús élveit: addig a más részen olázkodó komor szörny iszonyu ármányait szövö a feldult haza sötét lelkü polgára agyában.

A szerencsétlen szülők a kincs fényétől megvakitva, hogy a náluk letett drágaságokkal birhassanak, ártatlan vendégüknek a feldult béke rovására, méltatlan halálát elhatározzák. — A férjnél sokkal iszonyubb nő felfegyverkezve, mélyen alvó, öt forrón szerető fiának életét egy pillanat alatt iszonyu késsel eloltja. A kegyetlenül megmészárolt fiu vértől borított testét a boldogtalan apával együtt az udvarban létező kis kertbe elássák.

Igy a hős fiu, ki a hon szent ügyéért életét áldozá, ki az ellen villogó fegyverei közt dicsően harczolva menté meg életét, egy nő, — s e nő anyja, — s tulajdon anyja kezei által kapta az iszonyatos halált. — Ekkor egy sohaj, mellyet elrejtteni igyekezék, lelke keserü fájalmát árulá el vándoromnak.

Egy kis szünet mulva, így folytatá szavait. Másnap virradóra haza érkezett a szomszéd városba utazott nőtestvér, — örömteli kebellet lépe e most szülei eleibe, s első kérdése is ez vala: hol van Károly az én kedves testvérem?

„Micsoda testvéred?“ monda az apa.

Hát az, kivel tegnap utamban találkozám, ki még karján lévő ismertető jegyét is, — mellyről anyám olly sokszor említést teve — megmutatá, fényes hadi tiszt öltözetben, így és így nézett ki.

E szavakra a belépő anya szemei közé tekintett a feldult lelkü apa, s a nélkül, hogy felelt volna leánya kérdésére, távozott.

A leány anyjához is hasonló kérdéseket intéze, ez azon fogással nyugtatta meg a testvére után szüntelen kérdezősködőt, hogy Károly a nem mesze lakó hadi nyugalmazott tiszthez ment látogatni, s néhány óranegyed mulva hon leend. E szavak után a mardosó öntudat kísértetei közt az anya is távozott.

Martius eleje volt. Hives alkonyat tájon vágatott bé tájétkzó paripán egy harcziu a vendéglő udvarára. A fogadó telve vala ki- s bėjáró néptömeeggel, mellynek arczán felhevült indulat szülte különféle színváltozásokat vehetett észre első tekintetre a fogékony elme.

A lováról leszálló harcziu egy hozzá legközelebb álló pórtól kérdezé, mi oka e bámuló tömeg csődületének? — és oh rettenetes csapás, borzasztó válasz! — Ekkor vándorom szava elállt, és egy mély nyögés viszhangzott fájdalmas kebléből.

Uram! mondá: legyen irántam résztvevő kebellem, s elégedjék meg, ha azt mondom, hogy atyám, és anyám a meggyilkolt, és csak félig elásott testvérem fölött, — kitől a szomszéd faluban maradtam el, — önnön kezeik által meggyilkolva a néptömegtől csudálatnak. Nővérem, kit e rettenetes csapás ágyba szegeze, másnap reggelre a legnagyobb szivdobogás között lehelte ki ártatlan lelkét. Elodin.

A VEZUV.

KÉPPEL.

Europa tüzokádó hegyei közül egyik, a Vezuv, Nápolytól nem messze a tenger felett. Nagy bajjal juthatni fel tetejére, és igen sokáig kell járni az éles szanaszét hányt köveken. Nagyobb része ezeknek kemény, vasas részekkel telve: a többi könnyü, lyukacsos, illyekkel a hegy el van telve. Ezen kövek azon anyagból erednek, mellyet lávának neveznek. A láva minekutána kifolyt, márványkeménységü, és sikárolható; Nápolyban az utcák kövezetére használják, továbbá különféle kőfaragó munkákat készítenek belőle.

Felérven a hegy tetejére, belső része egy lapály, körülvéve szikláktól. A kitörésekkor kihányt hammu, melly vulkáni fővényel, salakkal s kövekkel van párosodva, sokat teszen a hegy nevedésére. Ezen, ugynevezett hamu-csürnek formája igen változó, s gyakran magasabb lesz általa a hegy, gyakran a kitörések nagy darabokat törnek le belőle.

Képünk belsőjét ábrázolja. A hegy térsége mintegy 850 s diametere mint egy 282 loisnyi. Felérven az *a* hegyre, lehet látni a *b c d e* hegyecskéket. A térség közepén van a legnagyobb domb, melly minden 5 perczben tüzet hány ki, megelőzve dörgéshez hasonló morgás által, melly a hegy

belsejében hallható, a kövek, mellyeket ilyenkor kivet, körüle egy hegyet képeznek.

E nagyobb hegy körül van véve b. c. d. e. hegyekkel, Ezek csak akkor hánynak tüzet fel, midőn a Láva, melly a nagy nyíláson nem folyhat ki, erőszakosan visszanyomódik. Nem távul innét van egy láva tó, melly ámbár mindig mozgásban van, még is elég keménységű, hogy a bele vetett köveket felületén megtartsa.

A Vezuv mielőtt 1630. Cataneát lerontá, fával benöve, és lakva volt.

A hegy kitöréseit megelőzik nagy, és gyors földingások, mellyek Nápolyban, és környékén nagyon is észrevehetők, a kis hegyek erőszakosan vetik a füstet, a kénészag szokottnál messzebb terjed. sat.

Kirohanáskor a tölcser szélén keresztül foly a Láva a hegy oldalán le. Ilyenkor a láva felületén buborékok észrevehetők. Minthogy pépformáju, és lassan foly, az emberek megmenthetik magukat, de az egyebet, házakat, földeket, sat. rombol, s a min egyszer által ment, több évig nem használható, a fővény elborítja a láthatárt, közbe közbe felhányt égő kövektől megvilágítva, kirohanását sokszor nagy esők követik.

Miolta a Vezuv Herculanut, Pompaeit, s a szomszéd romai városokat elfödé, a környékbeli lakosok azolta mintegy 40. való kirohanást számlálnak. Némelly irók állítják, hogy a Vezuv vizet is hányt volna ki nagymennyiségű kövekkel. — Latin felirások bizonyítják ezen állítást; a többek közt azon kö, melly a Nápolytól Porticiba vezető uton van, melly így kezdődik: *Posteri, posterii vestra res agitur*; és az, melly a Torre de Graeco mellett van, illy felirással: *Viam a Neapoli ad Rhegiam* sat.

A vulkánok történetéről, továbbá physikai, és természeti állásáról bőven irtak: Buch, Breislak, Ugern, Sternberg, Poulet Scrope, Hoff.

T. K.

EGY HÖLGY EMLÉKKÖNYVÉBE.

Fenn csapongás és fenn remény:

Kábitó fény, s légtünemény;

Erény szüli üdvedet.

Édes honod lángszerelme,

Szürokonid hő érzelme,

Jellemezzék éltedet.

Szajtay.

Hirfüzér. A kolozsvári ev. ref. nemes főtanodai fiatal sereg majus 15-ik napját költséges vigalmak között innepelte meg a zöld erdőn, a mint szokták mondani ezen városban. Estve a helybeli ezredi zenekar zenészete, zászlók és számos fáklyalángok lobogása kíséretében jövének bé városunkba, egész győzedelmi forma pompával, s nagy méltóságú Fő-kormányzónk ő excellentiáját egyszersmind énekek közt idvezelték. A kicsődült nép annyi volt, hogy alig leheté mozogni és szuszogni a piacon, s ugyan vágyva igyekezett két feltáradt mellényű legény, — a serház felé arányozva utjokat, — de alig furhatának keresztül a néptömegben, s a puposabb hátú kapott is egy néhány pezsgő szurokseppet vállai közé, mellyek oda a fáklyákról szotyogtak le, s aztán más nap elcsodálkozhaték rajta micsoda madár emberelte meg a ministert. 10 óra felé kidülledett hassal jövének vissza épen azok, s mondá egyik, no most a Hani bárkájának is volna itt helye, s bezzeg már most volna itt az a népcsoport, tudom hogy kikellene pukkannunk a tolongásban; mire felele a másik: pedig hálá hogy nem nyomorodunk meg czélunk előtt, siessünk a szállósi kertbe, eddig foly a játék, ha az éjjel nem nyerünk, soha sem. — Könnyen nyernek ezek a poczkosok, a neveket nem irom ki, ha nem kívánják. —

Majus 16-án Monostoron országosvásár napja volt, de a bőrököt Kolozsvárt a b. magyar utczában 442. szám jegyü háznál árulták, — mert azon korcsomáros, kinek italában mágnesi erő van, oda költözött Monostorról — folyt az országos vásár a kapu alatt, — azon korcsomárosnál sok száraz torok szokott megenyhülni. Ne vegye magára a kinek egyik szeme nem fordult ott veresre, mig a más fejéren maradt ott.

Többfelől hallatik, hogy a jég sok kárt tett.

Hiba igazítás. 20-ik szám, 159 lap, alólról felfelé a 9-dik sorban ra gy helyett olv. v a gy — ugyan e lapon alólról felfelé a 2-dik sorban, igazságot helyett, igazságok, egyesetre helyett olv. egyesekre.

A képet a jövő számmal küldendjük.

Ezután vasárnap fog a Kiskövet megjeleni.

Megjelenik minden pénteken egy képpel. Félévi díja 2 f. 12 k. — A félévre ígért Fejedelmek s honfiak képeire 30 k. külön díj e lap előfizetőitől, másoktól 2 f. pp. Szerkeszti s kiadja **MAGYARI LAJOS**. Kolozsvártt. Szál. Piacz k. sor 454. sz.